

آسیب شناسی نظام آماری کشور

کیفیت و اعتبار آمارها نقش کلیدی در موفقیت یک نظام آماری دارد. اعتماد سیاستگذاران و مردم به نظام آماری ناشی از دو مولفه اطمینان از کیفیت آمارها و نیز سرمایه اجتماعی ناشی از نوع تعامل نهادهای آماری با مردم است. در عمل نیز افکار عمومی و جامعه نخبگی درمورد اعتبار و کیفیت برخی آمارهای کلیدی تردیدهایی دارند. در تازه ترین آمار منتشره توسط بانک مرکزی و مرکز آمار ایران درخصوص حساب های ملی فاحشی وجود دارد. مرکز پژوهش های مجلس در گزارش مفصلی با عنوان «آسیب شناسی نظام آماری کشور؛ کیفیت آمارها»(بررسی موردی حساب های ملی بهار ۱۴۰۰) به بررسی برخی از مهم ترین اختلافات به شرح ذیل پرداخته است:

۱-تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری مبنای بسیاری از محاسبات به خصوص نسبت مالیات به GDP، سرعت گردش پول و... است. آمار تولید ناخالص داخلی به قیمت های جاری این دو نهاد اختلاف حدود ۴۵۱ هزار میلیارد تومانی را نشان می دهد که این رقم بیش از یک سوم تولید ناخالص داخلی اعلامی بانک مرکزی است. بدیهی است بسته به اینکه در محاسبه نسبت های مذکور آمار کدام نهاد مینا قرار گیرد توصیه سیاستی متفاوت خواهد بود. ۲-خالص صادرات کالاها و خدمات به قیمت منفی و برای مرکز آمار رقم مثبت قابل توجهی است. درواقع مشخص نیست در بهار سال ۱۴۰۰ تراز تجاری مثبت ۳۱۸ هزار میلیارد تومان بوده یا منفی ۲۱ هزار میلیارد تومان ۳-درحالی که بانک مرکزی رشد واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۵ را ۳۰٫۱ درصد اعلام کرده، مرکز آمار کاهش ۷۹ درصدی برای واردات به قیمت ثابت سال ۱۳۹۰ را در دوره مزبور گزارش کرده است. ۴-درحالی که بانک مرکزی رشد بخش ساختمان را برای بهار ۱۴۰۰ معادل منفی ۱۲/۳ درصد برآورد کرده، رقم برآوردی مرکز آمار برای رشد ارزش افزوده بخش ساختمان معادل مثبت ۱۲/۹ درصد گزارش شده است. بدیهی است این اختلاف فاحش، سیاستگذاری متفاوتی را برای بخش ساختمان توصیه خواهد کرد و درنتیجه به سردرگمی در سیاستگذاری منتج خواهد شد.

مرکز پژوهش ها در پایان تاکید کرده به دلیل فقدان نظام ارزیابی کیفیت آمارها در کشور، نمی توان به قطعیت بیان کرد کدام یک از آمارهای مذکور تصویر درست تری از اقتصاد ایران را نشان می دهد. در این شرایط ضروری است علاوه بر اصلاح قانون نظام آماری کشور، استانداردهای تولید آمار مورد بازبینی و اصلاح جدی قرار گیرد که در سایر گزارش های مرکز پژوهش های مجلس مورد بررسی قرار گرفته است.

پیش بینی بارکلیز از قیمت بالاتر نفت در سال آینده

بانک بارکلیز پیش بینی خود را از قیمت نفت در سال ۲۰۲۲ با اشاره به ادامه بهبود تقاضا و عمیق شدن کمبود عرضه، بالا برد. این بانک بریتانیایی پیش بینی خود را از قیمت هر بشکه نفت برنت در سال میلادی آینده ۹ دلار افزایش داد و به ۷۷ دلار رساند که تا حدودی به دلیل اطمینان کمتر به احیای توافق هسته ای ایران و آمریکا بود. انتظارات برای عرضه محدود به همراه افزایش سرسام آور قیمت های زغال سنگ و گاز، قیمت های نفت را روز سه شنبه برای ششمین روز متوالی بالا برد. بهای معاملات نفت برنت برای مدت کوتاهی به بالای ۸۰ دلار در هر بشکه معود کرد و شاخص نفت آمریکا هم تا حدود ۷۶ دلار پیش رفت اما آخرین بار نفت برنت با ۷۵ سنت معادل ۰/۹ درصد کاهش، ۷۸ دلار و ۷۸ سنت بود و نفت آمریکا به ۷۴ دلار و ۸۵ سنت کاهش یافت. تحلیلگران بارکلیز در یادداشتی نوشتند: «افزایش تولید اوپک پلاس شگافا به وجود آمده در عرضه نفت را تا سه ماهه اول سال ۲۰۲۲ برطرف نمی کند زیرا در شرایطی که ظرفیت بعضی از تولید کنندگان اوپک پلاس برای افزایش تولید محدود شده است، احیای تقاضا احتمالا از عرضه پیشی خواهد گرفت.» اوپک پلاس ماه جاری موافقت کرد برنامه افزایش تولید تدریجی را که در جولای تصویب کرده بود ادامه دهد. اما تحلیلگران بارکلیز خاطرنشان کردند محدود شدن تهدید سهم بازار ازسوی نفت آمریکا به معنای آن است که تولید کنندگان اوپک پلاس هیچ فوریتی برای شتاب بخشیدن به افزایش تولیدشان ندارند. براساس گزارش رویترز، مورگان استنلی هم پیش بینی کرده کمبود عرضه نفت در سال ۲۰۲۲ ادامه پیدا می کند و قیمت ها در یک سناریوی خوش بینانه به ۸۵ دلار می رسد. گلدمن ساکس هم هفته جاری در پی بهبود سریع تر از حد انتظار تقاضا برای سوخت از موج شیوع واریانت دلتا ویروس کرونا و اختلالات عرضه، پیش بینی خود را از قیمت هر بشکه نفت برنت تا پایان امسال از ۸۰ به ۹۰ دلار افزایش داد.

همکاری ایران، پاکستان و ترکیه برای کاهش ۳۰ درصدی هزینه های ترانزیت

جواد هدایتی در گفت وگو با تسنیم درخصوص مسیر ترانزیتی ITI (استانبول-تهران-پاکستان) اظهار کرد: «باید بتوانیم برای توسعه ترانزیت از قلمروی جمهوری اسلامی ایران، کریدورهای جدید و همکاری های منطقه ای تنظیم کنیم.» وی ادامه داد: «در این راستا برای کریدور ITI عبور آزمایشی محموله ترانزیتی با همکاری سازمان اکو برنامه ریزی و اجرایی شده است.» وی با اشاره به افزایش ۲ تا ۳ برابری هزینه های حمل و نقل دریایی پس از پاندمی کرونا افزود: «به همین دلیل الان مسیرهای زمینی برای ترانزیت کالا از اهمیت بیشتری برخوردار شده است.» امروز بهترین زمان برای استفاده از ظرفیت های کشور جهت عبور کالاهای ترانزیتی است. «مدیرکل ترانزیت و حمل و نقل بین المللی سازمان راهداری بیان کرد: «کریدور ترانزیتی ITI با توجه به پتانسیلی که دارد می تواند به راحتی جایگزین کانال سوئز شود. این کریدور دوییزگی مهم نسبت به حمل و نقل دریایی دارد؛ یکی کاهش قابل ملاحظه زمان سفر و دیگری کاهش هزینه هاست.» هدایتی در این باره توضیح داد: «با حمل کالا از طریق کریدور آی تی آی مسیر استانبول تا پاکستان از ۲۵ تا ۱۰ روز کتونی به ۱۲ تا ۳ روز کاهش می یابد.» وی تاکید کرد: «در عین حال هزینه های حمل کالا از این مسیر در مقایسه با کانال سوئز نیز حدود ۳۰ درصد کاهش می یابد.»

مرتضی عبدالحسینی

روزنامه نگار

درحالی که براساس آمارهای رسمی، ایران از سال ۱۳۸۰ در وضعیت «پنجره جمعیتی» قرار گرفته و بیش از دو سوم جمعیت کشور در سن کار و فعالیت یعنی ۱۵ تا ۶۴ سال قرار گرفته اند و در نتیجه فرصت طلایی و منحصر به فرد فرآوری اقتصاد ایران فراهم شده است، اما بررسی ها نشان می دهد نتوانسته ایم از این وضعیت برای توسعه اقتصادی کشور، کاهش بار تکفل نیرو و همچنین بهبود معیشت خانوارها استفاده کنیم. در این نتوانستن وضعیت تحریمی و کرونایی نیز مزیدی بر علت بوده تا در نهایت تعداد شاغلان کشور در تابستان ۱۴۰۰ در حدود ۲۳ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر ثبت شود که هر چند در مقایسه با بهار رشد داشته اما همچنان در مقایسه با سال ۹۸ و مقابل آن از فاصله معناداری برخوردار است. بررسی داده های اطلاعات نیروی کار در ایران که روز گذشته توسط مرکز آمار منتشر شده است حامل ۲ پیام مهم است: ۱. کاهش نرخ بیکاری به اعدادی تک رقمی و بی سابقه در مقایسه با سال های گذشته تنها و تنها با افزایش جمعیت فعال به ۳۷ میلیون و ۱۰۰ هزار نفر ممکن شده است و در واقع تعداد زیادی از مردم از پیدا کردن شغل ناامید شده اند و در اقتصاد کشور مشارکت نمی کنند. ۲. نکته بسیار مهم و منحصر به فردی که تا به حال به آن توجهی نشده، میزان ساعت کار شاغلان است که برداشت جالبی می توان از آن داشت. در حدود ۷ میلیون و ۴۲۴ هزار نفر از شاغلان کشور ساعت کاری کمتر از هفته ای ۴۴ ساعت ثبت می کنند که در مقایسه با گذشته افزایش پیدا کرده است. عمده این افراد به دلیل فعالیت در بخش غیر رسمی اقتصاد از مشاغل ساعتی و روزانه ای برخوردار هستند که همین موجب کاهش ساعت کار و باطبع دستمزد آنها می شود. در واقع این افراد به دلیل رفاه ایدéal از تصمیم به کاهش ساعت کار خود نکرده اند بلکه وضعیت اقتصادی کشور این تصمیم را به آنها تحمیل کرده است. این افراد از مزایای یک شغل پایدار مانند بیمه، دستمزد کامل و... محروم هستند.

کاهش ۱/۳ میلیونی تعداد شاغلان

براساس گزارش مرکز آمار ایران، در تابستان سال جاری تعداد شاغلان ۱۵ سال به بالای ۳۲ میلیون و ۴۰۵ هزار نفر بوده که نسبت به تابستان سال ۹۹ تقریباً یک میلیون و ۳۱۰ هزار نفر کاهش داشته است. همچنین تعداد شاغلان فصل تابستان سال جاری از تعداد شاغلان تابستان ۹۷ (تعداد ۲۳/۹ میلیون نفر) و تابستان ۹۶ (۲۳/۸ میلیون نفر) نیز به ترتیب حدود ۵۰۰ و ۴۰۰ هزار نفر کمتر است. اما بررسی داده های آماری مرکز آمار ایران نشان می دهد تعداد شاغلان ۲۳/۴ میلیون نفری تابستان امسال نسبت به تعداد ۲۲/۲۹ میلیون نفر تعداد شاغلان کشور بهار سال جاری افزایش حدود ۶۰۰ هزار نفری را نشان می دهد که این موضوع می تواند تا حدودی به افزایش اشتغال بخش کشاورزی و فعالیت کارگران این بخش در فصل تابستان و تا حدودی نیز بیانگر کاهش نسبی آثار ویروس کرونا روی کسب و کارها در کشور باشد. درخصوص اشتغال در بخش های مختلف اقتصادی نیز آمارها نشان می دهد در تابستان امسال از ۲۳/۵ میلیون نفر شاغل کشور، ۱۷/۳ درصد در بخش کشاورزی، ۲۳/۷ درصد در بخش صنعت و ۴۸/۸ درصد نیز در بخش خدمات فعال بوده اند. لازم به ذکر است این میزان در تابستان سال گذشته به ترتیب ۱۸/۵ درصد، ۳۳/۴ درصد و ۴۸/۱ درصد بوده است. این داده ها موبد این امر است که در تابستان امسال و پس از کاهش اثرات کرونا، سهم بخش خدمات که ویروس کرونا بیشترین آسیب را به آن زده بود تعطیلی نسبی گردشگری (... و حدود یک درصد افزایش داشته و سهم بخش کشاورزی و صنعت نیز ۱/۲ درصد و ۰/۳ درصد اضافه شده است. آنچه که واضح است بازگشت بخش خدمات کشور با تعدیل اثرات کرونایی است که این مهم در آمار رشد اقتصادی بهار ۱۴۰۰ نیز نمود پیدا کرده است. از طرفی همچنان به نظر می رسد عدم تعدیل نیرو به شرط کاهش دستمزد ها و برخی قواعد دولتی مبنی بر حفظ اشتغال از دلایل افزایش سهم بخش صنعت در اشتغال بوده است. اما نکته مهم تر دیگر، افزایش اشتغال ناشی از ضرورت های جدید است که به واسطه شیوع کرونا در کشور پدیدار شده است. تولید انواع وسایل و لوازم پزشکی، بهداشتی و درمانی در دوره کرونا همان ضرورت های مذکور است.

کاهش مصنوعی نرخ بیکاری

بررسی تعداد شاغلان و بیکاران فصلی کشور طی ۱۸ فصل اخیر نشان می دهد تعداد شاغلان کشور از حدود ۲۳/۸ میلیون نفر در تابستان ۹۷ به ۲۴ میلیون نفر در تابستان سال ۹۸ و به ۲۴/۸ میلیون در تابستان ۹۹ رسیده است. همچنین در تابستان سال جاری نیز تعداد شاغلان کشور حدود ۲۳/۵ میلیون نفر بوده است. بررسی های فصلی موبد این موضوع است که با شیوع ویروس کرونا تعداد شاغلان کشور بین ۱۷/۲ میلیون تا ۱۵/۵ میلیون نفر کاهش یافته است. اما در سوبی دیگر، آمارها نشان می دهد تعداد بیکاران کشور نیز طی ۱۴ فصل اخیر از حدود ۲/۳ میلیون نفر در تابستان ۹۷ به ۲/۹ در تابستان سال ۹۸ و ۲/۵ میلیون نفر در تابستان ۹۹ رسیده است. همچنین در تابستان سال

اقتصاد

نمایش گستردگی اقتصاد غیررسمی و رکود اقتصادی کشور در آمارهای جدید اشتغال

۷/۵ میلیون ایرانی نیمه شاغل هستند

۹۰ این رقم در حدود ۴۰ درصد بوده و در واقع در سال های گذشته تعداد بیشتری از شاغلان بیش از حد استاندارد کار می کردند. هر چند این آمار می تواند مثبت باشد اما ابعاد منفی دیگری دارد که باید بررسی شود. به نظر می رسد بعد از بحران های اقتصادی سال های اخیر عده ای یا شغل خود را از دست داده اند یا با ساعت کاری کمتری مشغول به کار هستند. این مهم با در نظر گرفتن گستردگی اقتصاد غیررسمی کشور قابل هضم خواهد بود به طوری که بسیاری از زنان و مردان روز مزد یا حتی ساعت مزد هستند که در بخش های غیررسمی و بدون بیمه در حال فعالیت هستند و نمی توانند ساعت کاری ایدéal و در نهایت دستمزد کامل را دریافت کنند. براساس جدیدترین داده های مرکز آمار، چیزی در حدود ۷ میلیون و ۴۲۴ هزار نفر از شاغلان کشور ساعت کاری کمتر از هفته ای ۴۴ ساعت ثبت می کنند که در مقایسه با گذشته افزایش پیدا کرده است. از این تعداد ۲ میلیون و ۲۱۶ هزار نفر در لیست اشتغال ناقص و مابقی نیز در ردیف «سایر» تعریف شده اند. با در نظر گرفتن این مهم که در کشور تقریباً ۷ میلیون نفر از شاغلان فاقد بیمه هستند می توان به تعلق این آمار ها رسید. در واقع ۷ میلیون و ۴۲۴ هزار نفری که کمتر از حد استاندارد کار می کنند افرادی نیستند که بابت رفاه مناسب خود، وقت بیشتری را به استراحت یا تفریح اختصاص دهند بلکه به دلیل فعالیت در بخش غیررسمی و مشاغل روزمزدی یا حتی ساعت مزدی از مزایای یک شغل پایدار مانند بیمه، دستمزد کامل و... محروم هستند.

شاغلان روستایی یک میلیون و ۵۰۰ هزار نفر آب رفته اند

مرکز آمار در اعلام آمار خود از تیرت مثبت «در تابستان ۱۴۰۰ نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر ۶/۹ درصد بوده است» استفاده کرده است، در حالی است که علاوه بر بالا بودن جمعیت غیرفعال، کاهش تعداد افراد شاغل، آمارهای جدید مرکز آمار از مورد نگران کننده دیگری این بار در مورد روستایی ها خبر می دهد. براساس این آمارها نرخ بیکاری روستایی در تابستان ۱۴۰۰ با دودهم درصد افزایش به ۵/۶ درصد رسیده است و این درحالی است که نرخ بیکاری افراد ۱۵ تا ۲۴ سال با رشد بی سابقه ای روی رقم ۲/۱۷ درصد قرار گرفته است. همچنین میزان اشتغال جمعیت ۱۵ سال و بیشتر روستایی در تابستان ۱۴۰۰ پایین ترین میزان در دو دهه اخیر بوده است. تعداد شاغلان روستایی ۵ میلیون و ۹۲۷ هزار نفر برآورد شده است که افت ۲۰۰ هزار نفری در مقایسه با تابستان سال گذشته و ۱۳۰ هزار نفری در مقایسه به بهار سال جاری را نشان می دهد. آمارها نشان می دهند شاغلان ۱۵ ساله و بیشتر کشور در بهار سال جاری حدود ۲۳ میلیون و ۴۰۵ هزار نفر بوده که حدود ۷۵ درصد این جمعیت در مناطق شهری و حدود ۲۵ درصد از آنها در مناطق روستایی مشغول کار هستند. همچنین آمارهای منتشرشده در تابستان ۱۴۰۰ حکایت از کاهش ۵۰۰ هزار نفری اشتغال روستایی در مقایسه با سال ۹۸ دارد. اتفاقی که در میان تمام صحبت ها و وعده های مسئولان در رابطه با حمایت از اشتغالزایی، بیانگر بی خیالی و در اولویت نبودن اشتغال روستایی در برنامه متولیان امر است. بررسی آمارهای اشتغالزایی در سال ۹۹ و ۱۴۰۰ حکایت از این دارد که ترکیب منطقه ای ایجاد اشتغال در کل کشور رعایت نشده است. به طوری که براساس آن با کاهش ۵۰۰ هزار نفری اشتغال روستایی در مقایسه با سال ۹۸ و کاهش یک میلیون و ۵۰۰ هزار نفری در مقایسه با سال ۸۴ رویه رو هستیم. این درحالی است که در دو دهه اخیر رونق روستاها و اقتصاد روستایی در دستور کار دولت ها بوده و طرح های پرزرق و برقی نیز در جهت آن مصوب شده است. طرح اشتغال پایدار روستایی و عشایری در سال ۹۶ و تزریق یک ونیم میلیارد دلار از صندوق توسعه ملی برای طرح های حوزه اشتغال روستایی و عشایری از جمله سیاست هایی بود که در سال های اخیر برای هدف مذکور در نظر گرفته شده بود که آمارها از عدم تحول و عدم اصابت طرح ها به اهداف خبر می دهند. همان طور که گفته شد براساس آخرین آمار حدود ۵۰۰ هزار نفر در روستاها در مقایسه با سال ۹۸ شغل خود را از دست داده اند که این کاهش به ترتیب در بخش کشاورزی ۲۳۰ هزار نفر، در بخش صنعت ۱۲ هزار نفر و در بخش خدمات ۲۵ هزار نفر بوده است.

برخی بیکاران از بازار کار و پیوستن به خیل نامیدان یا افراد دلسرد از یافتن کار بوده است. به عبارتی دیگر این وضعیت را می توان با اثر «جویندگان دلسرد» بر بازار کار تحلیل کرد. اثر کارگران دلسرد توضیح می دهد که در دوران رکود بسیاری از افراد بیکار یافتن شغل را تقریباً غیرممکن می یابند و بنابراین منصرف می شوند. این کارگران به جای تحمل هزینه های مرتبط با فعالیت های جست وجوی شغلی بی ثمر، تصمیم می گیرند که از بازار رکودی و نیروی کار خارج شوند. نتیجه اثر جویندگان دلسرد این است که نرخ مشارکت نیروی کار روند دوره ای هم جهت با چرخه تجاری دارد و در زمان رکود کاهش یافته و در زمان رونق افزایش می یابد. به عبارت دیگر این اثر باعث کاهش نرخ مشارکت در زمان رکود می شود.

۷/۵ میلیون نفر شاغل کمتر از ۲ ساعت کاری کنند

براساس توضیحات مرکز آمار، این مرکز افراد ۱۵ ساله و بیشتر که در طول هفته مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده را شاغل محسوب می کند که همان طور که گفته شد رقم آن در تابستان سال جاری در حدود ۲۳ میلیون و ۴۰۵ هزار نفر بوده است. اما براساس همین اطلاعات در حدود ۱۴ میلیون و ۸۴۵ هزار نفر از این شاغلان در هفته ۴۴ ساعت یا بیشتر کار می کنند و در مقابل ۷ میلیون و ۴۲۴ هزار نفر نیز در هفته کمتر از این مقدار را کار می کنند. بررسی ساعت کار شاغلان کشور نشان می دهد که در کشور ناشات گرفته از ساختار اقتصاد رسمی و غیررسمی بخشی از شاغلان بیش از حد استاندارد کار می کنند و بخش دیگری نیز بسیار کمتر از حد استاندارد به انجام کاری مشغول هستند. بررسی سوم شاغلان ۱۵ ساله و بیشتر با ساعت کار معمول ۴۹ ساعت و بیشتر نشان می دهد، ۳/۶ درصد شاغلان (۸ میلیون و ۴۲۵ هزار نفر)، به طور معمول، ۴۹ ساعت و بیشتر در هفته کار می کنند. این شاخص یکی از نماگرهای کار شایسته است که نشان می دهد در کشور سوم تعداد زیادی از شاغلان بیشتر از استاندارد کار می کنند. این درحالی است در سال

